

Lluís Casassas i Simó, mestre*

Enric BERTRAN i GONZÀLEZ
Secretari de la SC de Geografia

Quan la Societat Catalana de Geografia va decidir d'organitzar aquest acte d'homenatge, no va ser gens difícil d'escollir un alumne perquè parlés del Senyor Lluís Casassas i Simó com a mestre. L'elecció va ser fàcil perquè som molts els seus alumnes i no són pocs els que han excel·lit en el camp de la geografia. Si la tria ha recaigut en la meua persona no ha estat pas per això darrer, perquè molts en tindrien més dret que no pas jo. El meu mèrit és potser haver mantingut amb Lluís Casassas una ferma amistat, haver-hi compartit les feines de la Societat Catalana de Geografia i unes quantes activitats en el camp de la geografia aplicada. Aquestes raons, però, no constitueixen tampoc una carta de presentació que els pugui oferir en exclusiva, ja que Lluís Casassas ha comptat amb d'altres col·laboradors en els aspectes esmentats. Per tot això, ens va semblar a uns quants alumnes i amics de Lluís Casassas que el millor seria que la persona que intervingués en aquest acte fos només un portaveu dels seus deixebles i amics més propers, entre els quals cal citar Jesús Burgueño, Jaume Busqué, Jordi Clua, Jordi Cortès, Montserrat Cuxart, Jaume Font, Enric Mendizàbal, Francesc Nadal, Vicent Ortuño, Rosa Sancho, Roser Serra, Joan Tort i, ben segur, que molts d'altres. Tots ells podrien ser aquí dalt amb el mateix o més dret que jo, tots ells eren bons amics de Lluís Casassas, tots ells han treballat i treballen per a la Societat Catalana de Geografia. Per això, la meua intervenció és llegida, perquè ha estat redactada conjuntament per bona part dels amics citats.

Tots nosaltres recordem amb nostàlgia les classes de Lluís Casassas a la Universitat i encara que en féssim valoracions individuals, aquestes, ben segur, que només divergirien en qüestions de matís. Tots estem d'acord a dir que les classes de Lluís Casassas eren fins a cert punt imprevisibles, sempre interessants i també amenes.

Si diem que les classes eren imprevisibles, no és perquè fossin fruit de la improvisació. Ben altrament, eren discursos molt ben construïts, al voltant d'alguna notícia important d'actualitat, de la qual Casassas sabia fer una lectura geogràfica. Eren classes preparades

de bon matí, quan Lluís Casassas, encara fosc, repassava els diaris. Per reblar aquesta voluntat de viure l'actualitat, només cal afegir la lectura obligada de *Le Monde Diplomatique* en algunes de les assignatures que va impartir.

Les classes de Lluís Casassas aconseguien d'interessar-nos sempre, perquè sabia fer de la Geografia una ciència social, reflexionant, també, sobre història, sobre art, sobre literatura, sobre economia, sobre política... Res no era aliè a l'interès de Lluís Casassas. Ell ja ho advertia en presentar les seves assignatures: *anem a aprendre Geografia... I alguna cosa més.*

Les classes de Lluís Casassas eren sempre amenes; era un gran orador, en tot el sentit grec de la paraula, que mai no estalviava temps ni coratge, per oferir d'una manera instructiva les seves tesis. Les classes, a més, eren plenes d'alliçonadores anècdotes, fruit de la seva gran vocació de lector, resultat de la seva capacitat de diàleg amb la gent. Entre les moltes que li vam sentir explicar, a classe, ens ve ara a la memòria com es va recuperar, a començ de segle, una part de l'arxiu de Poblet, a través dels entrepans que Eduard Toda es feia portar de l'Espluga, on feien servir els preuats pergamins com a embolcalls.

Algunes de les classes de Lluís Casassas no es feien a l'aula de la Universitat, ni n'era ell el professor. Eren les conferències que, un cop el mes, se celebraven a la Societat Catalana de Geografia i a les quals Casassas, mig seriosament, mig en broma, ens obligava a assistir. En aquelles sessions vam poder escoltar, alguns de nosaltres per primera vegada, Pau Vila, Solé Sabarís i Josep Iglésies, Casas Torres i Emilio Murcia Navarro, Georges Bertrand, Paul Claval, Janusz Paszynski i Adalberto Vallega, i molts altres: mentre Lluís Casassas va ser professor a la Universitat, a la Societat Catalana de Geografia es van pronunciar més de dues-centes conferències; ell sempre invitava els seus alumnes a assistir-hi.

Una part molt important de les assignatures impartides per Lluís Casassas eren les pràctiques, altrament anomenades excursions. Es feien el dissabte, de set del matí fins ben entrat el vespre, i servien perquè Casassas fes magnífiques classes reflexionant sobre el paisatge, entès aquest com el marc de relació entre l'home i el medi. Lluís Casassas ens explicava els diversos processos que intervenen a modelar un paisatge, com aquest condiciona els assentaments i les activitats dels homes, com s'hi desenvolupa la societat. Lluís Casassas ho sabia fer apassionant: enfilat dalt d'una muntanya interpretava el paisatge com si fos al damunt d'un mapa molt detallat. Aquesta, era una experiència que no podia deixar insensible ningú.

A través de les excursions, Lluís Casassas sabia transmetre la seva pregona estima al país. A les classes, completava el seu mestratge esperonant l'interès per altres espais i societats.

Les seves assignatures eren, per descomptat, didàctiques.

Lluís Casassas era més que un professor, era un mestre, en tota l'extensió de la paraula: un mestre que no estava al servei de si mateix, sinó al servei dels seus deixebles, convençut, com va dir Salvador Espriu, que «els mestres han d'ensenyar els alumnes a pensar amb risc i pel seu compte, els han de posar i acompanyar en el camí de la veritat, un camí que no s'acaba mai, que sembla amb freqüència que no mena enlloc... Sigui quina sigui

l'activitat que (l'alumne) triï, sigui quina sigui la professió que en sortir de la Universitat, exerceixi, si no oblida que l'essencial és créixer en humanitat, arribarà a ser ell mateix: és a dir, una dona o un home de debò».

En escriure aquests mots en recordança de l'amic Lluís Casassas, no podem oblidar l'emoció que vam experimentar dos dies abans del seu traspàs, quan en anar-lo a veure a la clínica on era internat vam tenir la gran sort de poder gaudir de la que va ser la seva penúltima lliçó de geografia. I diem penúltima lliçó, perquè la darrera, i la més gran, sense cap mena de dubte, és aquella que no acaba mai, que dura per sempre: el seu mestratge.

Érem uns pocs amics els qui vam anar-lo a veure —poc ens imaginàvem, en principi, que ho fèiem per últim cop— el dia del seu sant, el darrer dels seus diumenges de juny. Voltat de la seva família, que l'ajudava a suportar amb gran enteresa i dignitat la crueltat de la malaltia, Lluís Casassas encara era capaç de fer broma; ell creia fermament que la ironia és una bona companya en aquesta vida on hi ha massa coses que no es poden entendre.

Després de repassar una mica les feines pendents de la Societat Catalana de Geografia —ho vam fer sempre, fins el darrer moment, fóssim on fóssim, perquè ell mai no va deixar de preocupar-se'n—, vam parlar de les vacances, de Txecoslovàquia, de Iugoslàvia, de Romania, d'Hongria, dels països que ell, quan feia de professor a la Universitat, ens havia explicat. Lluís Casassas era abans que res un mestre, d'aquells que només necessiten d'un pretext i d'un públic per construir una magnífica lliçó. El pretext estava servit, la família i uns pocs amics érem el seu públic. La lliçó, com de costum, no ens podia decebre.

Lluís Casassas, després d'un moment de silenci —aquell silenci que tots sabíem que no trigava a trencar, un cop havia posat en solfa unes quantes idees—, va encetar la lliçó tot fent una breu referència als conflictes entre les ètnies iugoslaves i a la possible divisió de Txecoslovàquia. El cos central de la lliçó, però, va versar sobre Hongria. Lluís Casassas ens va explicar la composició ètnica d'aquest país, que aplega una desena de milions d'hongaresos dins de les fronteres actuals, mentre que d'altres en viuen fora, a la Voivodina, a Transilvània i a Txecoslovàquia, com a conseqüència de la reducció a un terç de les fronteres de l'antic estat hongarès, a causa del triomf de les exigències dels estats aliats, després de la Gran Guerra. Lluís Casassas ens va parlar del perill que Hongria no trigués a reivindicar les fronteres anteriors al Tractat de Trianon i que no s'aturés en una vindicació pacífica, possibilitat que hom no pot negligir si té en compte el tarannà expansionista de l'antiga Gran Hongria al llarg de la història.

Lluís Casassas va repassar la gran diversitat d'ètnies hongareses —no hi va manca una referència a les xifres de les minories alemanyes, eslaves (croats, serbis i eslovacs), romaneses i gitanes que són presents a Hongria—, i va plantejar la següent qüestió: ¿quina regionalització es podria proposar a Hongria, un país on aquesta pregona diversitat ètnica de la població es repeteix en cadascuna de les seves regions, dels seus comtats, de les seves *municipalies*? Lluís Casassas va parlar de la inviabilitat de constituir petits estats per a cadascuna de les ètnies, ja que això, segurament, no faria més que fer aflorar gran diversitat de reivindicacions, ben segur que incompatibles les unes amb les altres. Lluís Casassas va abogar per l'estudi de la història recent per mor d'evitar els errors del passat. Lluís Casassas va defensar la necessitat de promoure la comprensió i respecte entre les

ètnies, de treballar per la construcció d'un món de ciutadans on tothom hi tingui cabuda en igualtat de drets i condicions, on les fronteres —si és que n'hi ha d'haver— no serveixin per a la consolidació dels privilegis i per al foment de les desigualtats o de les exclusions.

La lliçó, com quan érem a la Universitat, va durar prop de tres quarts d'hora; en deixava, segurament, un quart per a les qüestions. La claredat de l'explicació, però, va estalviar, en part, les preguntes; l'emoció en va fer la resta. Aleshores, tots temíem la immediatesa del desenllaç fatal; Lluís Casassas, darrera la mirada trista de l'home que se sentia estafat pel destí, ben segur que també n'era conscient. L'estreta de mà que ens va fer en marxar va tenir tot el sabor amarg del darrer comiat.

Ara, en acabar aquesta recordança, ens plau de repetir que aquesta lliçó només va ser la penúltima, la darrera, com hem dit abans, és el seu mestratge, i aquest no es pot estroncar, sinó que perdura més enllà de la mort, constitueix un punt de referència constant, esdevé un model d'exigència en el tracte, en l'amistat, en la feina i en la vida. A nosaltres se'ns concedeix de viure amb el seu immens i valuós llegat; a nosaltres ens correspon de seguir l'ardu camí del seu exemple; a nosaltres se'ns permet d'assaborir les seves sàvies doctrines.

La petja deixada pels homes bons en el seu pas per la vida —i Lluís Casassas era abans de tot un home bo—, serveix per a què no morin mai en el record. Això és ben cert. Però, no ho és menys que també serveix per trobar-los més a faltar. Només ens resta un consol: la sort d'haver-lo conegut, el goig d'haver pogut aprendre'n, l'orgull d'haver estat els seus amics, l'honor d'haver-li donat la mà.

Per tot plegat, Lluís Casassas, moltes gràcies!

Notes

* La redacció d'aquest parlament va ser feta conjuntament per Enric Bertran, Jordi Cortès, Montserrat Cuxart i Enric Mendizàbal.